

Naždímat, rozpracovat a udělat

Už několik divadel pocítilo potřebu oživit na jevišti 50. léta 20. století, období vykonstruovaných politických procesů, tedy téma otevírající staré rány, které stále nabízí množství dechberoucích příběhů s možnostmi originálního zpracování. Patří k nim i Divadlo Líšeň s nápaditou inscenací *Zpověď bachaře* – inscenací temnou, děsivě ponurou a plnou loutek, masek a objektů.

© TEXT: PAVLÍNA DRNKOVA, FOTO: JAKUB HRAB

V dramaturgii Divadla Líšeň spadá inscenace *Zpověď bachaře* do linie společensko-politicky angažovaných inscenací, které vznikly jako součást projektu *Provokující divadlo*. Jeho cílem je pokládat ožahavé otázky či otvírat tabuizovaná témata a vybudit diváky ke kritickému myšlení. Autorka a režisérka inscenace Pavla Dombrovská čerpala podklady z dobových pramenů, knižních materiálů, dokumentů a ze svědectví obětí i jejich blízkých. Vycházela především z osudu římskokatolického kněze Jana Podveského, o němž píše Jaroslav Sojka v publikaci s názvem *Příteli, tenkrát jsem věřil, dnes mám vše ověřené* (Břeclav 2014). Přidanou hodnotu inscenačnímu dílu dodává snaha o komplexní pohled na problematiku zahrnující také výpovědi příznivců komunistické ideologie. Klíčovými inspiračními zdroji se staly zápisky vyšetřovatele Státní bezpečnosti Bohumila Doubka – ústřední postavy celého příběhu. Při sledování představení však pro diváka zmíněné výchozí materiály nehrají velkou roli. Postavy nemají jména, jsou nositeli obecných vzorců chování. Tvůrci pojal *Zpověď bachaře* spíše jako archetypální zobrazení situace 50. let minulého století než jako výčet faktů nasbíraných ve výzkumné fázi tvorby inscenace.

Příběh je rámován setkáním úlisného vyšetřovatele Státní bezpečnosti s nevinným knězem. Seznámí se u výslechu, kde je kněz obětí bachařovy surovosti a psychického teroru. Výslech se mění ve zpověď, kdy se bachař svěřuje knězi. Tíží ho svědomí, ale vůbec si neuvědomuje, čím se provinil – je dle svého mínění pouze poslem víry v režim a hlavu státu, jejichž úkol by bezmyšlenkovitě plnil. Už odsoudil k utrpení a na smrt několik nevinných lidí, a ti se mu nyní zjevují jako přízraky. Dva herci (Filipína Cimrová a David Tchelidze) na sebe berou podobu jeho obětí (pobožné stařenky, učitelky, blázna, agenta) nebo smrtky v červených šatech, která jako metafora totality na závěr usiluje i o život bachaře, který je odsouzen a dostane se do vězení. Zde se opět setká s knězem, ale tentokrát už jako

soused z vězeňské cely. Spravedlnost však nemá dlouhého trvání a bachař svému trestu unikne, zatímco všichni jím odsouzení v celách zůstávají.

Bachaře hraje zpravidla herec – Matěj Záhořík –, na rozdíl od ostatních postav, které reprezentují loutky, herci, masky nebo pouhé stíny. Přízraky tak působí nadpřirozeně, nelidsky a děsivě. Vyšetřovatel svou lidskou podobou zdůrazňuje rozdíl mezi reálným světem a jeho fantaziemi a zároveň dává najevo svou mocenskou převahu nad loutkami – křehkými obětmi, které se jeho přičiněním doslova rozpadají. Masky a loutky jsou vyrobené ze šedobílého, na pohled špinavého sešlého papíru, který umožňuje jak muchlání, tak trhání, napínání nebo pokreslení.

Děj oscilující mezi historickou realitou a fiktivním příběhem je zasazen do minimalisticky vybaveného prostředí. Vězeňská cela a výslechová místnost jsou vytvořeny několika kusy dřevěného nábytku – jedna židle, stůl a vertikálně postavená dřevěná pryčna v pozadí. Dynamiku scénickému prostoru dodává mimo hereckou akci i bodové světlo nebo světlo výslechové lampy a baterky. Ponurou atmosféru dotváří také živý hudební doprovod. Na jevišti sedí dva hudebníci – Luděk Vémola, Pavla Dombrovská –, kteří hrají na klarinet, trubku a akordeon a živě reagují na scénické změny autentickými ruchy nebo zvuky například v podobě rozhlasového hlášení.

Bachařova životní filosofie spočívá ve vnímání lidí jako objektů, těl bez citů a bez života. Jeho heslo – *naždímat, rozpracovat a udělat* – dokonale vystihuje tehdejší výslechové metody, kdy jednotliví vyšetřovatelé bezmyšlenkovitě následovali pokyny svých nadřízených a jednali s lidmi jako s neživými bytostmi – loutkami, jimiž manipulovali až k jejich zkáze. Řídili se předem daným postupem, jehož nutným cílem bylo dojít k „udělání“ pravdy. S mírnou ironií řečeno, že z nevinných lidí „udělal“ viníky a lidské trosky, bylo očima bachaře pouze podružným efektem procesu vyšetřování.

Divadlo Líšeň, Brno

Pavla Dombrovská: *Zpověď bachaře*

Scénář, režie: Pavla Dombrovská; masky, loutky, kostýmy: Jakub Růžička; hudba, zvuky, scéna, světla: Luděk Vémola, Pavla Dombrovská

Premiéra 10. 6. 2021, psáno z reprízy 7. 11. 2021.

Squeeze, Elaborate and Do

Review of the Líšeň Theater's production *Zpověď bachaře* (The Confession of The Guard) describes the piece as politically engaged and asking provocative questions. The guard is played by an actor, other characters are represented by puppets, masks or shadows. The production focuses on the question of guilt and conscience and takes place in a gloomy atmosphere.

Děj
oscilující mezi
historickou realitou
a fiktivním příběhem
je zasazen do minima-
listicky vybaveného
prostředí.

